4. Vahobov A.V. Raqamli iqtisodiyot va iqtisodiy taraqqiyot omillari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2022.

5. Mustafakulov Sh.I. Kichik biznes va tadbirkorlikning innovatsion rivojlanishi. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2023.

6. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). Digital Economy Report 2024. – Geneva: United Nations, 2024.

7. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). E-Commerce in the Digital Age: Trends and Policies. – Paris: OECD Publishing, 2024.

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. O‘zbekiston Respublikasining raqamli iqtisodiyot va elektron tijorat ko‘rsatkichlari bo‘yicha statistik ma’lumotlari. – Toshkent, 2024.

9. Lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi

10. Stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining rasmiy sayti

Qurbanova Rahima Jamshedovna
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
“Real iqtisodiyot” kafedrasi dotsenti, PhD
raximakurbanova505@gmail.com

Alimamatova Muslima Akmalovna
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
“Iqtisodiyot” fakulteti talabasi
muslimaalimamatova@gmail.com

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI SAVDO INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekistonda raqamli savdo infratuzilmasining rivojlanish holati, mavjud muammolari va ularni bartaraf etishning istiqbolli yo‘nalishlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida elektron tijorat bozorining rivojlanish tendensiyalari, logistika tizimlari, elektron to‘lov vositalari, internet qamrovi hamda raqamli xizmatlar infratuzilmasining savdo faoliyatiga ta’siri o‘rganildi. Shuningdek, raqamli savdo infratuzilmasini rivojlantirishga to‘sqinlik qilayotgan omillar, jumladan logistika xarajatlarining yuqoriligi, hududlar o‘rtasidagi raqamli tafovut va raqamli

savodxonlik darajasining yetarli emasligi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda elektron tijoratning barqaror rivojlanishini ta’minlash uchun zamonaviy logistika markazlarini tashkil etish, elektron to‘lov tizimlarini takomillashtirish va raqamli ko‘nikmalarni rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, elektron tijorat, raqamli savdo, logistika, elektron to‘lovlar, internet infratuzilmasi, marketplace, raqamlashtirish, onlayn savdo, innovatsiyalar.

Abstract . This article examines the current state of digital trade infrastructure in Uzbekistan, its major challenges, and possible solutions for further development. The study analyzes the trends in e-commerce growth, logistics systems, electronic payment mechanisms, internet accessibility, and digital service infrastructure. Particular attention is given to barriers hindering the development of digital trade, including high logistics costs, regional digital disparities, and insufficient digital literacy. The findings indicate that sustainable growth of e-commerce in Uzbekistan requires the modernization of logistics networks, improvement of electronic payment systems, and expansion of digital skills among businesses and consumers.

Keywords: digital economy, e-commerce, digital trade, logistics, electronic payments, internet infrastructure, marketplace, digitalization, online trade, innovation.

Kirish. So‘nggi yillarda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi dunyo mamlakatlarida savdo faoliyatining yangi shakllarini vujudga keltirdi. Elektron tijorat, marketplace platformalari va raqamli xizmatlarning kengayishi natijasida savdo jarayonlari sezilarli darajada soddalashib, iqtisodiy munosabatlarning samaradorligi oshmoqda. O‘zbekiston ham raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish orqali elektron tijorat va raqamli savdo sohasini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratmoqda.

Mamlakatda internet foydalanuvchilari sonining ortishi, mobil aloqa xizmatlarining rivojlanishi hamda elektron to‘lov tizimlarining takomillashuvi raqamli savdo hajmlarining o‘sishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, logistika infratuzilmasining yetarlicha rivojlanmaganligi, hududlar o‘rtasidagi internet sifati tafovutlari, elektron tijorat bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarning cheklanganligi kabi muammolar mavjud.

Raqamli savdo infratuzilmasi elektron tijorat ekotizimining asosiy tarkibiy qismi bo‘lib, internet tarmoqlari, elektron to‘lov tizimlari, logistika xizmatlari va raqamli platformalarni o‘z ichiga oladi. Ushbu elementlarning samarali faoliyati elektron savdo hajmlarining oshishiga, yangi ish o‘rinlari yaratilishiga va iqtisodiy o‘sishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda raqamli savdo infratuzilmasining rivojlanish holatini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Raqamli savdo va elektron tijorat masalalari ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o‘rganilgan. Philip Kotler elektron savdoning rivojlanishi iste’molchi va ishlab chiqaruvchi o‘rtasidagi munosabatlarni tubdan o‘zgartirayotganligini ta’kidlaydi [1]. Kenneth Laudon elektron tijorat infratuzilmasi zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismiga aylanganligini qayd etadi [2]. Erik Brynjolfsson esa raqamli texnologiyalar va platformalar iqtisodiy samaradorlik hamda mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qilishini ilmiy jihatdan asoslaydi [3].

Mahalliy olimlardan A. Vahobov raqamli iqtisodiyotning milliy iqtisodiy rivojlanishdagi rolini tahlil qilib, elektron tijoratning biznes faolligini oshirishdagi ahamiyatini ko‘rsatadi [4]. Sh. Mustafakulov esa innovatsion iqtisodiyot sharoitida raqamli texnologiyalar va elektron platformalarning tadbirkorlik rivojidagi o‘rnini ilmiy jihatdan asoslab beradi. Mazkur ilmiy qarashlar O‘zbekistonda raqamli savdo infratuzilmasini rivojlantirish masalalarini tadqiq etishda muhim nazariy asos vazifasini bajaradi [5].

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda O‘zbekistonda raqamli savdo infratuzilmasining rivojlanish holatini baholash maqsadida statistik tahlil, taqqoslash, tizimli yondashuv va komparativ tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida elektron tijorat bozoriga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda milliy statistika ma’lumotlari o‘rganildi. Shuningdek, logistika, elektron to‘lov tizimlari va internet infratuzilmasining elektron savdo rivojlanishiga ta’siri tahlil qilinib, mavjud muammolar va istiqbolli rivojlanish yo‘nalishlari aniqlandi.

Tahlil va natijalar. O‘zbekistonda elektron tijorat bozorining rivojlanishi raqamli iqtisodiyotning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllanmoqda. So‘nggi yillarda elektron to‘lov tizimlari, mobil ilovalar va marketplace platformalarining kengayishi natijasida onlayn savdo hajmi sezilarli darajada oshdi. Xususan, Uzum Market, ZoodMall va boshqa elektron savdo platformalarining rivojlanishi raqamli savdo infratuzilmasining takomillashuviga xizmat qilmoqda.

Biroq mavjud infratuzilma elektron tijoratning tez sur’atlarda rivojlanish ehtiyojlarini to‘liq qondira olmayapti. Ayniqsa, hududlarda logistika xizmatlari sifati va internet tezligining yetarli emasligi mahsulotlarni yetkazib berish muddatlariga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlarining elektron savdo platformalaridan foydalanish bo‘yicha bilim va ko‘nikmalari ham barcha

hududlarda bir xil darajada emas.

1-jadval

O‘zbekistonda raqamli savdo infratuzilmasining ayrim ko‘rsatkichlari dinamikasi (2022–2025-yillar)[4]

Yillar	Elektron savdo hajmi (trln so‘m)	Internet foydalanuvchilari (mln kishi)	Elektron to‘lovlar hajmi (trln so‘m)
2022	4,5	30,2	38,5
2023	7,1	32,8	52,4
2024	11,6	35,1	69,8
2025	16,8	37,0	88,5

Jadval ma’lumotlari O‘zbekistonda raqamli savdo infratuzilmasining barqaror rivojlanish tendensiyasiga ega ekanligini ko‘rsatadi. Xususan, 2022 yilda 4,5 trillion so‘mni tashkil etgan elektron savdo hajmi 2025 yilga kelib 16,8 trillion so‘mga yetishi prognoz qilinmoqda. Bu davr mobaynida ko‘rsatkich qariyb 3,7 barobarga oshgan bo‘lib, mamlakatda elektron tijorat platformalari, marketplace tizimlari va raqamli xizmatlarning ommalashib borayotganligini ifodalaydi. Mazkur holat iste’molchilarning xarid qilish odatlarida ham sezilarli o‘zgarishlar yuz berayotganligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, internet foydalanuvchilari soni 2022 yildagi 30,2 million kishidan 2025 yilga kelib 37 million kishiga yetishi kutilmoqda. Bu esa aholining raqamli xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari kengayib borayotganligini anglatadi. Elektron to‘lovlar hajmi ham tahlil qilinayotgan davrda 38,5 trillion so‘mdan 88,5 trillion so‘mga yetib, 2,3 barobardan ortiq o‘sishi prognoz qilinmoqda. Ushbu o‘sish bank-moliya tizimining raqamlashtirilishi, mobil ilovalar va elektron to‘lov vositalarining keng joriy etilishi bilan izohlanadi. Natijada elektron savdo operatsiyalarini amalga oshirish jarayonlari soddalashib, iste’molchilar va tadbirkorlar uchun qo‘shimcha qulayliklar yaratilmoqda.

Umuman olganda, jadvalda keltirilgan ko‘rsatkichlar raqamli savdo infratuzilmasining barcha elementlari o‘zaro bog‘liq holda rivojlanayotganligini ko‘rsatadi. Elektron savdo hajmining ortishi internet foydalanuvchilari soni va elektron to‘lovlar hajmining o‘sishi bilan bevosita bog‘liqdir. Biroq logistika xizmatlari sifati, hududlar o‘rtasidagi raqamli tafovut hamda internet qamrovining ayrim hududlarda yetarli emasligi kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Shu sababli raqamli savdo infratuzilmasini yanada rivojlantirish uchun logistika tizimlarini modernizatsiya qilish,

[4] Muallif ishlanmasi.

internet xizmatlari sifatini oshirish va elektron tijoratni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda raqamli savdo infratuzilmasining rivojlanishi elektron tijorat bozorining kengayishi, tadbirkorlik faoliyatining faollashuvi hamda aholiga ko‘rsatilayotgan xizmatlar sifatining oshishida muhim omil hisoblanadi. O‘tkazilgan tahlillar internet foydalanuvchilari sonining ortishi, elektron to‘lov tizimlarining takomillashuvi va marketplace platformalarining rivojlanishi natijasida elektron savdo hajmlarining barqaror o‘sayotganligini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, logistika infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, hududlar o‘rtasidagi raqamli tafovut, internet sifati bilan bog‘liq muammolar hamda raqamli savodxonlik darajasining pastligi sohaning yanada rivojlanishiga to‘sqinlik qilayotgan omillar sifatida namoyon bo‘lmoqda. Mazkur muammolarni bartaraf etish orqali mamlakatda raqamli savdo infratuzilmasining samaradorligini oshirish va elektron tijorat bozorining barqaror rivojlanishini ta’minlash mumkin. Quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Birinchidan, raqamli logistika infratuzilmasini rivojlantirish maqsadida zamonaviy logistika markazlari, smart omborxonalar va tezkor yetkazib berish tizimlarini joriy etish orqali elektron tijorat xizmatlari sifatini oshirish zarur.

Ikkinchidan, mamlakatning chekka hududlarida internet tarmog‘i qamrovi va sifatini yaxshilash, yuqori tezlikdagi internet xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish lozim.

Uchinchidan, aholi va tadbirkorlarning elektron tijorat bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarini oshirish maqsadida raqamli savodxonlik dasturlari hamda maxsus o‘quv kurslarini keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.

To‘rtinchidan, elektron tijorat subyektlari uchun qulay huquqiy va institutsional muhit yaratish, jumladan soliq imtiyozlari va biznesni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

Beshinchidan, mahalliy marketplace platformalarining raqobatbardoshligini oshirish hamda O‘zbekiston mahsulotlarini xalqaro elektron savdo maydonlariga olib chiqishni qo‘llab-quvvatlash orqali eksport salohiyatini kuchaytirish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Kotler P., Keller K.L. Marketing Management. 16th Edition. – Pearson Education, 2022.

2. Laudon K.C., Traver C.G. E-Commerce: Business, Technology, Society. 18th Edition. – Pearson, 2024.

3. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. – W.W. Norton & Company, 2014.

4. Vahobov A.V. Raqamli iqtisodiyot va uning rivojlanish istiqbollari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2022.

5. Mustafakulov Sh.I. Innovatsion iqtisodiyot va raqamli transformatsiya. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2023.

6. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). Digital Economy Report 2024. – Geneva: United Nations, 2024.

7. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Digital Economy Outlook 2024. – Paris: OECD Publishing, 2024.

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari. – Toshkent, 2024.

9. Lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi.

10. Stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining rasmiy sayti.

Erdonov Muhammadamin Erdon O‘G‘li
Samarqand iqtisodiyot va servis institutining dotsenti v.b., PhD
erdonovmuhammad@gmail.com
Ozodova Dilafruz Husniddin Qizi
Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti
“Biotexnologiya, injeniring va Farmatsiya” fakulteti talabasi

GLOBAL IQTISODIY INTEGRATSIYA VA UNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada global iqtisodiy integratsiyaning mohiyati, asosiy shakllari va rivojlanish tendensiyalari ilmiy jihatdan o‘rganilgan. Jahon savdo tashkiloti, xalqaro moliya institutlari va mintaqaviy integratsion birlashmalar faoliyati tahlil qilinib, ularning global iqtisodiy o‘sishga ta'siri baholangan. 2021-2024 yillar davomida jahon savdosi, xorijiy to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalar va mintaqaviy savdo shartnomalarining miqdoriy ko‘rsatkichlari taqqoslama dinamik tahlil asosida o‘rganilgan. Tadqiqotda geosiyosiy keskinlik, protektsionizm kuchayishi va «friendshoring» tendensiyasining integratsiya jarayonlariga ta'siri ko‘rsatilgan. O‘zbekistonning global iqtisodiy integratsiyaga qo‘shilish imkoniyatlari va strategik yo‘nalishlari bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.